

แนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Guidelines for Development and Value-Added Cultural Capital of Nasang Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province

ประภาภรณ์ รัตน์¹, อรัญ อรัญมัตย์², หยกขาว สมหวัง³ และ สุขสันต์ ทับทิมหิน⁴

Prapaporn Ratano¹, Aran Aranyamat², Yokkhaw Somwang³ and Suksan Taphthimhin⁴

Received : 7 ธ.ค. 2565

Revised : 8 พ.ค. 2566

Accepted : 15 พ.ค. 2566

บทคัดย่อ

จังหวัดร้อยเอ็ดมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและมีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าทางวัฒนธรรมสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดมีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นทั้งด้านความเชื่อ ประเพณี และหัตถกรรม การวิจัยแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม และเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ กลุ่ม อสม. นักวิชาการด้านการสื่อสารการตลาดชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่าทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีศักยภาพที่โดดเด่น เช่น องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทอเสื่อ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา แหล่งทรัพยากรธรรมชาติการรวมกลุ่มอาชีพงานบุญประเพณี ศาสนสถาน โอกาสที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ทุนทางวัฒนธรรม เช่น นโยบายทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศที่ส่งเสริมด้านทุนทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเชิงพื้นที่บูรณาการกับการเรียนการสอน กระแสความนิยมผลิตภัณฑ์หัตถกรรม สถานการณ์โควิด 19 ทำให้เกิดการย้ายกลับถิ่นของวัยทำงานในพื้นที่ เทคโนโลยีการสื่อสารเอื้อต่อการสื่อสารการตลาด แนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดสามารถสรุปด้วยห่วงโซ่มูลค่าทางวัฒนธรรม I3C ประกอบด้วย การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน (Community Identity) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) นวัตกรรม (Innovation) และการสื่อสาร (Communication)

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม, การสร้างมูลค่าเพิ่ม, ร้อยเอ็ด

¹ อาจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมการสื่อสารและการจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: prauey@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมการสื่อสารและการจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: aran.ya@reru.ac.th

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: yokkhaw@reru.com

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: suksantap@reru.com

¹ Ph.D., Lecturer, Program in Innovative Communications and Information Management, Roi Et Rajabhat University, Email: prauey@gmail.com

² Lecturer, Program in Innovative Communications and Information Management, Roi Et Rajabhat University, Email: aran.ya@reru.ac.th

³ Lecturer, Program in Chinese, Roi Et Rajabhat University, Email: yokkhaw@reru.com

⁴ Lecturer, Program in Chinese, Roi Et Rajabhat University, Email: suksantap@reru.com

Abstract

Roi Et province is unique in its culture and aims to develop and add value to cultural products to concretely improve the quality of life of the local people. Na Saeng sub-district, Selaphum district, Roi Et province has a cultural capital that is outstanding in terms of beliefs, traditions, handicrafts. Guidelines for development and value-added cultural capital of Nasang subdistrict, Selaphum district Roi Et province has objectives to analyze the potential of cultural capital and to create guidelines for developing and creating value-added cultural capital in Nasang sub-district, Selaphum district, Roi Et province. It is qualitative research. Data were collected by interviewing and focus group discussion. Key informants included community leaders, village philosophers, representative of the professional group, and community marketing communications academics. Content analysis was applied based on conceptual frameworks, theories, and related research and synthesized the information presented in a descriptive form.

The results of the research revealed that the cultural capital of Na Saeng sub-district, Selaphum district, Roi Et province had outstanding potential such as knowledge from local wisdom scholars, local wisdom on Suea Kok (mat weaving), history, natural resources, professional groups, tradition, religious places. Opportunities that lead to adding value to cultural capital, such as provincial-level policies at the national level that promotes cultural capital, educational institutions in the area that can develop spatial integration with teaching and learning. Popular trend of handicraft products, the COVID-19 situation caused the migration of working age people in the area, communication technology facilitates marketing communication. Guidelines for development and creation of added value cultural capital of Na Saeng sub-district, Selaphum district, Roi Et province can be concluded with the cultural value chain I3C consisting of searching for community identity, collaboration, innovation and communication.

Keywords: Cultural capital, Value-added, Roi Et

บทนำ

วิถีชีวิตของผู้นคนในจังหวัดร้อยเอ็ดถูกถ่ายทอดผ่านทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบจับต้องได้ เช่น ผ้าทอ งานจักสาน โบราณสถาน อาหารพื้นถิ่น และทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี ดนตรีพื้นถิ่น ตำนานเรื่องเล่า ศิลปะการแสดง พื้นบ้าน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การมีวิถีชีวิตร่วมกันผ่านทุนทางวัฒนธรรม อันหมายถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แบ่งตามรูปธรรมและนามธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือที่จับต้องได้ (Tangible) และที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้มี 7 สาขา ได้แก่ 1) ศิลปะการแสดง 2) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 3) วรรณกรรมพื้นบ้าน 4) กีฬาภูมิปัญญาไทย 5) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 7) ภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558: 8-16)

การมุ่งเป้าพัฒนาและยกระดับด้านวัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด ปรากฏให้เห็นในแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2561-2565 เป้าหมายในการพัฒนา “ร้อยเอ็ดเมืองอัจฉริยะด้านเกษตร ข้าวหอมมะลิ เมืองสุขภาพดี และศูนย์กลางการท่องเที่ยววัฒนธรรมอีสาน” ระบุประเด็นในการพัฒนา ยกระดับการท่องเที่ยว การบริการการค้าและการลงทุน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมด้านการค้าและการลงทุนสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้า OTOP รายได้จากการท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด,

2562: 40) สืบเนื่องต่อกับแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2566–2570 เป้าหมายการพัฒนาจังหวัด (ระยะ 5 ปี) ตั้งเป้าหมาย “ร้อยเอ็ดเมืองเกษตรอัจฉริยะ ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ วัฒนธรรมสร้างมูลค่า สังคมพัฒนาอย่างยั่งยืน” ที่ยังคงระบุประเด็นการพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน การบริการและการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ด้านการยกระดับ การบริการและการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมให้มีมาตรฐาน เป็นที่รู้จักและดึงดูดนักท่องเที่ยว นำมาสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ เศรษฐกิจของจังหวัด แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมครัวเรือน วิสาหกิจชุมชน และ SMEs ให้มีขีดความสามารถ ทางการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งยกระดับวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ไปสู่มาตรฐานสากลเพื่อสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้เติบโตยิ่งขึ้น พัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจแห่งอนาคต (สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด, 2564: 94-96) จากแผนการพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561–2570 แสดงให้เห็นว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและมีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับสินค้าทางวัฒนธรรมสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรม พบว่ามีการศึกษาทุนทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่ง ภัยญารัตน์ แก้วกมล, นิตติคุณ ท้าวทอง, สุวิทย์ รสสิน, อนุศิษฐ์ เพชรเขนทร์, อมรรัตน์ รัตนสุภา และจันทรีศรี ภูติธริวัฒน์ (2564: 75) กล่าวว่าทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีมูลค่าและมีคุณค่าต่อการพัฒนา สังคมและประเทศชาติ มีการสั่งสมอย่างยาวนาน และมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ทุนวัฒนธรรมยังมีบทบาทใน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การที่จะทำให้อุตสาหกรรมมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ ส่งเสริมให้ทุนบุคคล มีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และให้ประชาชนทุกหมู่บ้าน มีส่วนร่วม การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นพลังใน การขับเคลื่อนชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (อัญธิชา มั่นคง, 2560: 90) นอกจากนี้ยังมี การศึกษาในมิติการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานราก ด้วยการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพ การกำหนดแนวทาง ในการพัฒนาเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (อนันต์ คติยะจันทร์, สมุห์กฤติพิสิฐ จำพันธ์ และสุวรรณ์ ปูนอ่อน, 2564: 188)

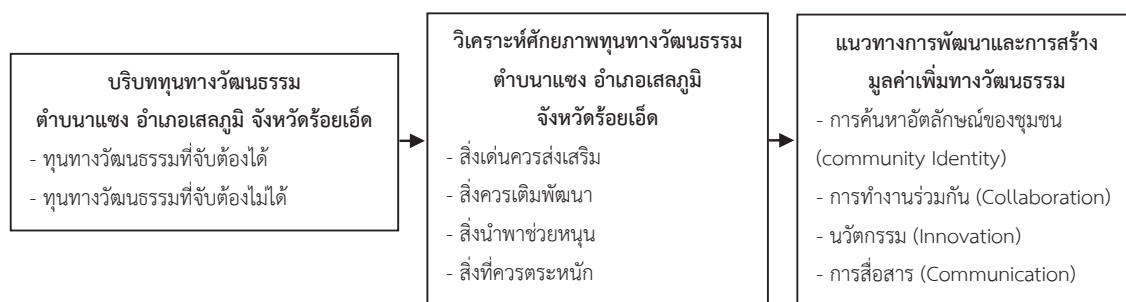
ตำบลนาแซงเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 18 ตำบลของอำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ห่างจากที่ว่าการอำเภอสเลภูมิ ไปทางทิศเหนือประมาณ 13 กิโลเมตร ปัจจุบันมีหมู่บ้านในการปกครอง 14 หมู่บ้าน อาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม งานหัตถกรรมทอเสื่อ (เทศบาลตำบลนาแซง, 2561: 17) ลักษณะต้นทุนทางวัฒนธรรมของตำบลนาแซง คือ สภาพภูมิประเทศที่มีแหล่งน้ำเอื้อต่อการเกษตร ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ด้านหัตถกรรม คือ การทอเสื่อ มีการรวมกลุ่ม ผู้ทอเสื่อทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล รวมถึงศาสนสถานและบุญประเพณีที่มีความโดดเด่น เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีออกพรรษา การแปรรูปอาหารท้องถิ่นจากปลาน้ำจืด เช่น ปลาร้า ปลาร้าบอง ประเด็นปัญหาที่พบจากการลงพื้นที่ คือ ขาดการวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุน ทางวัฒนธรรม ให้กลายเป็นสินค้าที่มีความโดดเด่นนำไปสู่การสร้างรายได้ของคนในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญ ในประเด็นดังกล่าว จึงได้ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรม และสร้างแนวทางการสื่อสาร และสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นำไปสู่การสร้างรายได้และการยกระดับ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิด

การศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยศึกษาตามบริบททุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลนาแซง ทั้งทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จากเอกสารทุติยภูมิ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมด้วยวิธีการ SWOT Analysis และวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 1 แนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษารั้งนี้ คือ พื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านนาแซง (1)	หมู่ที่ 2 บ้านนาแซง (2)
หมู่ที่ 3 บ้านโนนปลาขาว	หมู่ที่ 4 บ้านบึงเบา
หมู่ที่ 5 บ้านไค่นุ่น	หมู่ที่ 6 บ้านหนองสิม
หมู่ที่ 7 บ้านหนองบัวบาน	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยเจริญ
หมู่ที่ 9 บ้านใหม่สามัคคี	หมู่ที่ 10 บ้านโนนสวรรค์
หมู่ที่ 11 บ้านนาแซง (3)	หมู่ที่ 12 บ้านใหม่สามัคคีพัฒนา
หมู่ที่ 13 บ้านนาแซง (4)	หมู่ที่ 14 บ้านคำสร้างเสือ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563-กุมภาพันธ์ 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสร้างข้อคำถามในการสนทนากลุ่มในรูปแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบในการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยลงพื้นที่ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชนจากเอกสารทุติยภูมิ
4. การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 14 กลุ่ม เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด
5. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสร้างแนวทางในการพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในการสนทนากลุ่ม ที่สามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ด้านทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในมิติที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในพื้นที่ของตนเอง หมู่บ้านละ 10–12 คน ทั้งหมด 14 กลุ่ม จาก 14 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพหรือผู้แทนจากกลุ่มอาชีพ ประชาชนชาวบ้าน กลุ่ม อสม. โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากความเกี่ยวข้องกับชุมชน ด้านปกครอง ด้านอาชีพ ด้านสุขภาวะ ด้านองค์ความรู้ภายในชุมชน และสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการด้านการสื่อสารการตลาดชุมชน จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แนวคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย ในการวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ แบ่งออกเป็น ข้อคำถามเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น ศาสนสถาน โบราณสถาน งานหัตถกรรม อาหาร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี ภูมิปัญญา การวิเคราะห์จุดเด่นในแต่ละพื้นที่ โอกาส แนวทางการส่งเสริม

2.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางทางการพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประสานผู้นำชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อกับรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ กลุ่ม อสม. หมู่บ้านละ 10–12 คน ทั้งหมด 14 กลุ่ม จาก 14 หมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการด้านการสื่อสารการตลาดชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งมีแนวคำถามจากงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulate) ด้วยวิธีการใช้ผู้วิจัยจำนวน 4 คน ในการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลวิจัย จากการสนทนากลุ่ม นำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis Kotler and Armstrong (2018, อ้างถึงในธนภณ นิธิเชาวกุล, 2565: 110) การวิจัยนี้ปรับประยุกต์และนำเสนอ 4 ประการ ได้แก่ Strength (จุดแข็ง) นำเสนอในหัวข้อ สิ่งเด่นควรส่งเสริม, Weakness (จุดอ่อน) นำเสนอในหัวข้อ สิ่งควรเติมพัฒนา, Opportunities (โอกาส) นำเสนอในหัวข้อ สิ่งน่าพาให้ช่วยหนุน และ Threats (ความเสี่ยง) นำเสนอในหัวข้อ สิ่งที่ต้องตระหนัก จากนั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

สรุปผล

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

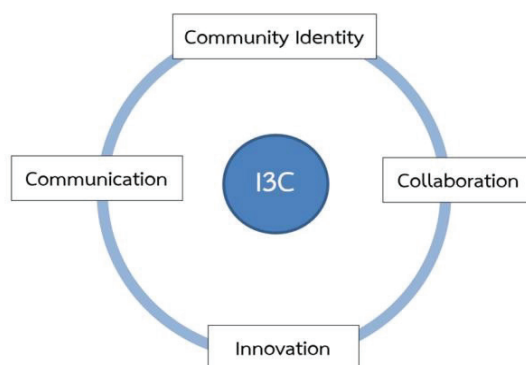
จากการสำรวจทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ศักยภาพ สรุปผลได้ดังนี้

ตาราง 1 การวิเคราะห์ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพแวดล้อมภายใน	
สิ่งเด่นควรส่งเสริม	สิ่งควรเติมพัฒนา
1. องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการทอเสื่อ การแปรรูปอาหารจากปลา การเกษตรผสมผสาน 2. ประวัติศาสตร์ความเป็นมา 3. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะแหล่งน้ำโดยรอบในพื้นที่ เช่น หนองนาแซง หนองยาง หนองปลาขาว 4. หนองโพธิ์ไต้-เหนือ หนองสิม หนองกระทุ่ม หนองผือ ห้วยไฟไหม้ ห้วยใหญ่ 5. ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มสตรีทอเสื่อกก 6. งานบุญประเพณี ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีออกพรรษา 7. ศาสนสถาน เช่น วัดสุวรรณศาสดาราม วัดโนนสว่างชัยศรี สำนักสงฆ์โนนเมต วัดเกาะแก้วเจติยาราม	1. การสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น 2. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 3. สร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล
สภาพแวดล้อมภายนอก	
สิ่งนำพาให้ช่วยหนุน	สิ่งที่ควรตระหนัก
1. นโยบายในระดับจังหวัด ระดับประเทศที่ส่งเสริมด้านทุนทางวัฒนธรรม 2. สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเชิงพื้นที่บูรณาการกับการเรียนการสอน 3. กระแสความนิยมผลิตภัณฑ์หัตถกรรม 4. สถานการณ์โควิด 19 ทำให้เกิดการย้ายกลับถิ่นของวัยทำงานในพื้นที่ 5. เทคโนโลยีการสื่อสารเอื้อต่อการสื่อสารการตลาด	1. ความคล้ายคลึงของสินค้าทางวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ 2. สถานการณ์โควิด 19 ทำให้รูปแบบการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป 3. ความเจริญด้านเทคโนโลยีทำให้เยาวชนสนใจสืบทอดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง

2. แนวทางการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

จากแผนภาพด้านบน แนวทางในการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ประกอบด้วย

2.1 การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน (Community Identity) จากการวิเคราะห์ พบว่าตำบลนาแซงควรค้นหาอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาสู่การสร้างเอกลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมให้มีความโดดเด่น เช่น ลวดลายการทอเสื่อกก ลายต้นแซง ลายบังไฟ เพื่อสร้างลายการทอเสื่อที่มีความโดดเด่นเป็นลายเฉพาะ จะสามารถช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้ การพัฒนาสูตรปลาร้าบองของกลุ่มอาชีพแม่บ้านเกษตรกร การสร้างสรรค์การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่อยู่ในพื้นที่โดยเฉพาะประเพณีตามฮีต 12 ของชาวอีสานบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อหนุนเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น เช่น ประเพณีบุญบังไฟ ประเพณีออกพรรษาและกวนข้าวทิพย์

“การค้นหาอัตลักษณ์เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการคิด รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ อาจจะสะท้อนออกมาในรูปแบบชื่อแบรนด์ ตราสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย” (นักสื่อสารการตลาดชุมชน2, 2564: สัมภาษณ์)

“อัตลักษณ์ คือ การสร้างความต่าง แตกต่างแบบสร้างสรรค์ จากสิ่งที่มีและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ได้ กิจกรรมในการค้นหาอัตลักษณ์เกิดได้จากการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น ประเพณีอาชีพ ลักษณะทางภูมิศาสตร์” (นักสื่อสารการตลาดชุมชน1, 2564: สัมภาษณ์)

2.2 การทำงานร่วมกัน (Collaboration) การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมนั้นไม่สามารถขับเคลื่อนได้เพียงองค์ประกอบเดียว การทำงานร่วมกันในบริบทของผลการวิจัยนี้ หมายถึง การทำงานที่ประกอบด้วย ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนา และการสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ตั้งแต่ระดับนโยบายทั้งจากบนลงล่าง คือ นโยบายสู่การปฏิบัติ และจากล่างขึ้นบน คือ จากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชนสู่การออกแบบนโยบายขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง

รวมทั้งการเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานแบบบูรณาการ เช่น สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชน ในลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานในชุมชนเป็นฐาน (Community base project learning) เป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาจุดแข็งทุนทางวัฒนธรรมของตำบลนาแซงสู่การสร้างรายได้และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ในการช่วยชุมชนต้องมีหลายภาคส่วน เพื่อให้แต่ละส่วนเติมเต็ม และประกอบให้การทำงานในชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งแต่ละภาคส่วนก็จะมีจุดมุ่งหมายในการทำงานที่ต่างกัน มหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้ชุมชนสามารถบูรณาการการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (นักร้องสารการตลาดชุมชน 1, 2564: สัมภาษณ์)

2.3 นวัตกรรม (Innovation) คือ การพัฒนาให้เกิดสิ่งใหม่หรือต่อยอดสร้างการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่มีอยู่เดิม เช่น สร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์เก่าให้ดีกว่าเดิม โดยผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของตำบลนาแซง คือ เสื้ออก ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น กระเป๋า ของตกแต่งบ้าน กล่องกระดาษทิชชู นอกจากผลิตภัณฑ์จากเสื้ออกแล้วยังมีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาน้ำจืด เช่น การทำปลาร้าบอง ปลาแดดเดียว ซึ่งนวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

นวัตกรรมมีความสำคัญ และความเป็นนวัตกรรมต้องขายได้ ทำอย่างไรไม่ใช้การขายเพียงอย่างเดียว ผลิตภัณฑ์มีการสร้างจุดต่างอย่างไร และการสร้างนวัตกรรมนั้นจะต้องมีความยั่งยืนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอยากจะทำต่อไป (นักร้องสารการตลาดชุมชน 1, 2564: สัมภาษณ์)

2.4 การสื่อสาร (Communication) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมการสื่อสาร เป็นอีกปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง โดยดำเนินการสื่อสารแบบคู่ขนานทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ และการขยายฐานกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารทุนทางวัฒนธรรมของตำบลนาแซง แต่เดิมมีการสื่อสารในรูปแบบออฟไลน์ คือ การสื่อสารผ่านการจัดกิจกรรมในชุมชนในรูปแบบของโครงการต่าง ๆ โดยกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในชุมชน แนวทางในการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง สามารถใช้ช่องทางการสื่อสารในรูปแบบออนไลน์ให้เกิดศักยภาพ ในขณะเดียวกันต้องปรับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกลุ่มผู้รับสารใหม่ กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารที่สร้างประสบการณ์ร่วมทั้งออนไลน์และออฟไลน์เพื่อเป็นสายป่านต่อยอดทางวัฒนธรรมทั้งกลุ่มผู้รับสารที่อยู่ภายในและภายนอกชุมชน

การสื่อสารชุมชนต้องทำทั้งออนไลน์และออฟไลน์ควบคู่กัน กลุ่มผู้รับสารจะมีทั้งกลุ่มเฉพาะที่มีความสนใจและประชาชนทั่วไป ข้อดีของออนไลน์ คือ สามารถส่งไปได้ไกล แต่ออฟไลน์ คือ ส่งสารได้ลึก สร้างความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ร่วมกันได้ (นักร้องสารการตลาดชุมชน 2, 2564: สัมภาษณ์)

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถอภิปรายผลข้อค้นพบใน 2 ประเด็นที่สำคัญทั้งด้านการวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. การวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จากการสำรวจทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง

จากผลการวิจัย พบว่า จุดแข็งหรือสิ่งเด่นควรส่งเสริมของทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง สอดคล้องเทียบกับแนวคิดของ Throsby (2001, อ้างถึงใน อัญธิชา มั่นคง, 2560: 92) ได้จำแนกกลุ่มไว้ ดังนี้ ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible Culture) จัดเป็นประเภททุนทางวัฒนธรรมที่เราสามารถมองเห็นและจับต้องสัมผัสได้ เช่น ศาสนสถาน การทอเสื้อ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Culture) คือ ความคิด การยึดถือปฏิบัติ ความเชื่อ และค่านิยมที่ได้สืบทอดกันมาในกลุ่มชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ เช่น องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ความเป็นมา งานบุญประเพณี ธรรมเนียมหมู่บ้าน ทิวทัศน์วัฒนธรรมเหล่านี้จัดเป็นทุนที่มีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการ ประเทศที่มีวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ และมีความน่าสนใจ

การวิเคราะห์ศักยภาพยังพบโอกาสในการพัฒนาทุนวัฒนธรรมในตำบลนาแซงสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม สอดคล้องกับนโยบายในระดับจังหวัด ระดับประเทศที่ส่งเสริมด้านทุนทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเชิงพื้นที่ บูรณาการกับการเรียนการสอน กระแสความนิยมผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เทคโนโลยีการสื่อสารเอื้อต่อการสื่อสารการตลาด กระแสความนิยมผลิตภัณฑ์หัตถกรรม สอดคล้องกับ กัญญารัตน์ แก้วกมล และคณะ (2564: 75-91) กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สินค้าและบริการของท้องถิ่นเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ เกิดการรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ของท้องถิ่น ผ่านการศึกษาและนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

2. แนวทางการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

แนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถดำเนินการด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ประกอบด้วย การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน การทำงานร่วมกัน นวัตกรรม และการสื่อสาร สอดคล้องกับ ชวติ โกศล (2561: 64-73) ได้กล่าวถึงการนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยใช้กลยุทธ์บูรณาการความร่วมมืออนุรักษ์สืบสานประเพณี วิถีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน รวมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกรับรู้ ส่งเสริมให้มีครูภูมิปัญญา ราชัญชาวบ้าน ถ่ายทอดองค์ความรู้ นำอัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรม และความหลากหลายของสินค้าทางวัฒนธรรม แนวทางขั้นตอนการดำเนินงานด้วยการแสวงหาจุดร่วม ค้นหาอัตลักษณ์ของตน ชุมชนค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการร่วมคิด การแสวงหาเครือข่ายชุมชนต้องประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ บุคลากร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ รวมถึงการแต่งตั้งคณะทำงาน กำหนดบทบาทและภารกิจ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนชุมชนพลังของทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางการเมือง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัย พบว่าแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยทุนทางวัฒนธรรม ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนให้กับผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นนั้นเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์ โดย Jain (2017: 2) ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของแบรนด์ต้องสามารถแสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่า และนำเสนอบุคลิกของแบรนด์ ทั้งนี้ชุมชนจะต้องร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน นำไปสู่การสร้างแบรนด์และสื่อสารแบรนด์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ ความสนใจและความต้องการของผู้บริโภค (เมธาวี จำเนียร, 2564: 1) แสดงให้เห็นว่านอกจากแบรนด์ และผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์แล้วจะต้องมีการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและการสื่อสารควบคู่ไปด้วย สามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบ เช่น การออกแบบเครื่องหมายการค้า โลโก้ บรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับ Chandhasa (2017: 59) ได้กล่าวถึงผลการศึกษาการออกแบบเครื่องหมายการค้าและบรรจุภัณฑ์ของสินค้าชุมชน พบว่าการออกแบบต้องตอบสนองความต้องการและการใช้ประโยชน์ของผู้บริโภค มีรูปแบบที่สามารถสื่อสารได้ชัดเจน มีเอกลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับชื่อแบรนด์ สะท้อนให้เห็นจุดเด่นของพื้นที่มาของผลิตภัณฑ์ อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ทุกองค์ประกอบมีบทบาทหน้าที่ และมีความสำคัญต้องดำเนินการให้สอดคล้องไปด้วยกัน

นอกจากนี้รูปแบบแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ตำบลนาแซงด้วยห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม I3C ยังสอดคล้องกับอนันต์ คติยะจันทร์, สมุห์กฤติพิสิฐ จำพันธ์ และสุวรรณ์ ปูนอ่อน (2564: 188-200) กล่าวถึง การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานราก พื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย ที่สร้างความรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

และด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม ชาวชุมชนพื้นที่ชายแดนไทยมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ จึงให้ความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามพื้นถิ่นของตน มีจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน และปลูกฝังความเชื่อของชุมชนต่อชนรุ่นหลัง ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักในการมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งตามแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยห่วงโซ่มูลค่าทางวัฒนธรรม I3C ที่มุ่งเน้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน การพัฒนาและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมไม่สามารถขับเคลื่อนได้เพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะจุดหมายสำคัญ คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สู่การออกแบบนโยบายขับเคลื่อนทุนทางวัฒนธรรมของตนเองที่แตกต่างตามบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เชื่อมโยงไปถึงการลดข้อจำกัดด้านอาณาเขตทางวัฒนธรรม ให้อยู่บนโลกคู่ขนานทั้งพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จากการสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการอภิปรายผลตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ข้อค้นพบจากการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง พบว่า ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพโดดเด่น ด้านองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการทอเสื่อ การแปรรูปอาหารจากปลา การเกษตรผสมผสาน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา แหล่งทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะแหล่งน้ำโดยรอบ ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มอาชีพ งานบุญประเพณี ศาสนาสถาน รวมถึงแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร การค้นหาอัตลักษณ์ที่สร้างความโดดเด่นแตกต่างร่วมกับการใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สถานศึกษาในพื้นที่ สามารถนำข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมตำบลนาแซงไปใช้ในการจัดทำนโยบาย และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น การวิเคราะห์อัตลักษณ์เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการส่งเสริมทางการตลาด

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การสนับสนุนงบประมาณ การสร้างสรรค์กิจกรรมในมิติที่แตกต่าง หนุนให้เกิดการขับเคลื่อนในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ตามห่วงโซ่ I3C

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ จากงานวิจัย ค้นพบศักยภาพทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ อย่างไรก็ตามยังสามารถศึกษาในแนวลึกทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละประเภท และใช้กรอบแนวคิดระเบียบวิธีวิจัยอื่นเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลในหลายมิติ ตามข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยเฉพาะเรื่องทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลนาแซง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถขยายขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยเพื่อศึกษามิติอื่นเพิ่มเติม เช่น ทุนทางสังคม ศักยภาพกลุ่มอาชีพ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการศึกษาเจาะลึกทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละประเด็น เช่น การทอเสื่อ การสืบทอดประเพณี

2.2 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). *คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2565, จาก <http://ich.culture.go.th/images/stories/ich-pdf/guidelineich.pdf>
- กัญญารัตน์ แก้วกมล, นิตติคุณ ท้าวทอง, สุวิทย์ รสรีน, อนุศิษฐ์ เพชรเชนทร์, อมรรัตน์ รัตนสุภา และจันทร์คม์ ภูติอริยวัฒน์. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 11(1), 75-91.
- ชาติ โกศล. (2561). การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*, 6(2), 64-73.
- เทศบาลตำบลนาแซง. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2565*. ร้อยเอ็ด: เทศบาลตำบลนาแซง.
- ชนกชน นิธิเชาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ SWOT Analysis กับสถิติ. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 18(1), 108-120.
- นักสื่อสารการตลาดชุมชน 1. (10 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์. นักวิชาการด้านสื่อสารการตลาดชุมชน.
- นักสื่อสารการตลาดชุมชน 2. (10 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์. นักวิชาการด้านสื่อสารการตลาดชุมชน.
- เมธาวิ จำเนียร. (2564). อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์กรณีศึกษา การแสดงรำไท่นกพิทิต. *วารสารราชพฤกษ์*, 19(2), 1-12.
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). *แผนพัฒนาของจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2561-2565 ฉบับปีทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2565, จาก http://www.roiet.go.th/ckfinder/userfiles/images/PDF/plan_2565/plan_1year_2564.pdf
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2564). *แผนพัฒนาของจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2565, จาก http://www.roiet.go.th/ckfinder/userfiles/images/PDF/plan_2565/sub-2566.pdf
- อนันต์ คติยะจันทร์, สมุห์ฤทธิพิสิฐ จำพันธ์ และสุวรรณี ปูนอ่อน. (2564). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 8(1), 188-200.
- อัญธิชา มั่นคง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(39), 90-100.
- Chandhasa, R. (2017). The Community-Enterprise Trademark and Packaging Design in Ban Dung District in Udonthani, Thailand. *Asian Soc. Sci*, 13(11), 59-70.
- Jain, R. (2017). Basic branding concepts: brand identity, brand image and brand equity. *International Journal of Sales & Marketing Management Research and Development*, 7(4), 1-8.